

Քերականին» եւ ասոր նմանութեամբ Յովհաննէս Ծործորեցի երդնկացւոյն դործերուն հրատարակութիւնը: Վաստակաւոր հեղինակը 1972ին Երեւանի գտնուելուս՝ ինծի մեծ ուրախութիւն պատճառեց հաւատարմութիւնը որ արդէն ասոր աշխատութիւնը աւարտելու վրայ է: Մաղթենք որ լոյս տեսնելը չ'ուշանար:

* * *

ՀԱՅ ՀԱՄԱՐԱՐԱՐԱՌԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐԱՐԱՐԱՌԸ: Գրեց Հ. Ս. Անասեան: Փառածալ, քղապագով, էջ 100, էջմիածին, 1972:

Անասեանին անունն իսկ կը բաւէ մեզի՝ հաստատելու համար որ արժէքաւոր, խղճամիտ եւ խնամեալ աշխատութիւն մըն է ունեցածնիս: Արտատրուած «էջմիածին» մասադէն, այսպէս առանձին մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ աշխատութիւնը:

Համարաբառ կը նշանակէ համաձայնութիւն, համընթացութիւն երկու բնադիրներու մէջ, օրինակ չորս աւետարաններուն մէջ: Համարաբառը կը դառնայ ընդհանրապէս չորս աւետարաններու ձեւադրաց ստորին լուսանցքներուն վրայ: Անասեան կ'աւելցնէ որ համարաբառ դոյութիւն ունեցած է «մեր թուականութեան առաջին դարերը» (էջ 2):

Անասեան իր ուսումնասիրութիւնը բաժնած է երեք մասերու, որոնցմէ առաջինը «Մուրրերական համարաբառներ»: Հոս, վաստակաւոր Անասեան քայլ առ քայլ կու տայ մատենա-պատմադրական մասը, սկսելով Տճարիանոսէ, որ համարաբառի առաջին փորձողը եղած է: Տարիանոսէ վերջ՝ Ամոն Աղեքսանդրացին կազմեց չորս աւետարաններու համարաբառը, որուն մասին միակ տեղեկութիւնը կը պարտինք Եւսեբիոս Կեսարացու գրած մէկ նամակին առ Կարպիանոս: Ամոնէ վերջ Եւսեբիոսի համարաբառը թարգմանուեցաւ Կարպիանոսի նամակով եւ տեղ դրաւ մեր աւետարաններուն սկիզբը, երկու խորան նամակին եւ տասը խորան կանոններուն: Եւսեբիոս առնելով Ամոնի համարաբառն ունի բնադրական մէջբերումները՝ անոնց տուաւ թուահամարներ, ինչպէս որ այժմ կը գտնենք աւետարաններուն կանոնները, որոնք ունին այս կանոնախորանները՝ կ'անդրադառնայ Մլէքի Աւետարանին, որուն համար կ'աւելցնէ «902 թուականից» (էջ 13), ստորին լուսանցքին մէջ աւելցնելով «Այս ձեւադրի ղերչութեան թուականի մասին կարծիքները տարբերուած են: Վերջին անգամ ձանաչեան եկաւ այն եղբայրացութեան, որ նա գրուած է Թ. դարի կէսից յետոյ» (Անդ):

Մեր ձեւադրաց աւետարաններուն լուսանցքներու համարաբառը Անասեան ճշտ աւելի դիւրատար է՝ կ'ըսէ, նշելով որ անոնք «միշտ առկայ են Եւսեբեան կանոնների հետ միասին, այն ինչ յունական եւ ասորական ձեւադրերում գրութիւնը տարբեր է» (էջ 15): Անասեան հնագոյն հայ ձեւադրաց (աւետարաններու) 90 տոկոսին լուսանցքային համարաբառը նկատի առնելով վերջապէս կ'եզրակացնէ. «Դրանք ուղղակի Պելլոսոյից եկած եւ հայկական սկզբնական (ասորերէն) թարգմանութիւնից մեղ հասած ժառանգութիւն են» (էջ 19-20): Ասիկա կը բացատրէ նաեւ թէ ինչու հայերէն ձեւադիր աւետարանները ունին Եւսեբեան եւ Նոյն ատեն ալ լուսանցքային համարաբառներ:

Բ. մասը որ էջ 48ով կը սկսի «Դիտական համարաբառներ»-ու մասին է: Այս չարքին մէջ հնագոյն ձեւերը Եւսեբիի համարաբառն է, հաւանաբար Նալեան Յակոբ պատրիարքէն պատրաստուած: Յակոբ պատրիարք Նալեան մեռաւ 1764ին: Խիստ չահեկան է մանրամասն ծանօթութիւնը որ Անասեան կու տայ Երեւանի ճեղքի ինստիտուտում պատրաստուած քարտադրական համարաբառին:

Էջ 86 Անասեան կու տայ «Եզրափառութիւն»-ը: Որմէ վերջ կու դայ «Յաւել-

ուած Ա. Ընտրովի Համարաբառների մասին» եւ «Յաւելուած Բ. Բնագրային Համարաբառների կրճատման մասին»: Վերջապէս «Յանկ անունների եւ առարկաների» ու այսպէս կ'աւարտի Անասեանի այս շատ ընտիր աշխատութիւնը:

* * *

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՐԱՏՔ ԽԻԿԱՐԱՅ ԽՄԱՍՆՈՅ: Գրեց Ա. Ա. Մարտիրոսեան: Փառածալ, լաքապագով, էջ 282, 1972, Երեւան:

Վաստակաւոր եւ մեղուական Արտաշէս Մարտիրոսեանի խիկարի նուիրուած այս Բ. հատորը, ձօնուած է իրմէ հանդուգն եղբոր Ռոբերտ Մարտիրոսեանի յիշատակին:

Գործին Ա. հատորը հրատարակուեցաւ Երեւան, 1969ին եւ մենք դրախօսեցինք այս էջերուն մէջ (1970, էջ 293): Ա. հատորը կը պարունակէր քննական բնագիրը:

Արտաշէս Մարտիրոսեան, գեղատեսիլ եւ շատ համակրելի երիտասարդ հեղինակը այս ուսումնասիրութեան, խղճամտնեղով կատարած է իր գործը: Նախ մեզի կու տայ խիկարի մասին եւրոպական բանասիրութեան աշխատանքները, սկսեալ Վատիկանի մատենադարանայեւ Ասեմանիէն: Մարտիրոսեան նկատի առնել վերջ եւրոպական ամբողջ դրականութիւնը խիկարի նուիրուած, կ'ընէ իր դիտողութիւնները, տալով հաւանականութիւններ եւ ընելով ճշտումներ: Էջ 28 կը սկսի խիկարի մասին հայկական կարծիքները: 1708ին առաջին անգամ տպագրուած եւ ըստ երեւոյթի առաջին անգամ իրաւաստութիւնը Արտաշէսէն «արժէքաւորութեան» խիկարի գործը մեր մէջ ալ արդէն բաւական ուսումնասէրներու ուշադրութեան արժանացեր է:

Հեղինակը հետզհետէ կու տայ «Ջերոյցի սահմանային կազմը», «Ջորս բանք» (Հոս նշանակենք որ Քուչակեան կոչուած տաղաչաբներուն մէջ ալ կան

«Ջորս բանք» բառերով սկսող քառանկներ), «Ջիւտանի», «Մուրբ Գիւրք», մանրակրկիտ քննուած:

Էջ 80 կը սկսի «Հնագոյն բնագրերի յարաբերութիւնը» բնագրական ընթերցումներով: Իսկ էջ 85 «Ջորոյցի մուտքը հայ մատենագրութիւն», ուր Մարտիրոսեան զրոյցը կը նկատէ Ե. դարուն թարգմանուած. իսկ յաջորդ հատուածին մէջ հայերէն թարգմանութիւնը ասորէն բէնէ կատարուած կը համարի: Ջորոյցին ծագման միջավայրը՝ Մարտիրոսեան հաստատարակական միջավայրում եղած կը կարծէ (էջ 28): Գալով սլավոն (ռուս) թարգմանութեան՝ կրնար նաեւ հայերէն եղած ըլլալ, ինչպէս նաեւ զփշղերէնը: Իսկ թուրքերէնը կատարուած է հայերէնէ (արդեօք Երեմեայ Բէժմիւրեանէ): Նոյնպէս եւ վրացականը:

Խիստ չահեկան հատուած մըն է «Պիկարի զրոյցը» հայ մատենագրութեան մէջ:

Վերջապէս գործը կ'աւարտի ռուսերէն երկար ամփոփումով (էջ 236-266), բնագրական եւ անձնանուններու ցանկերով:

Արտաշէս Մարտիրոսեան լաւ կերպով կատարած է ընտիր գործ մը:

* * *

ՖԻԼԻՊ ԴԵ ԶԱՂԻՆ ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ ՀԱՅ ՎԱՅՆԱԿԱՆ: Գրեց Ռօպէր Կիւլպէնկեան: Ուքածալ, քղապագով, Փարիզ, 1970: Արտատպութիւն:

Շահեկան աշխատութիւն մըն է որ մեզի կը տրամադրէ Պր. Ռ. Կիւլպէնկեան: Ֆիլիպ Դե Զաղիէ մեզի հասած են երեք վաւերաթուղթեր, որոնք կը դառնան Ռիկայի, Լիւդուանիոյ կեդրոնական պատմական դիւանին մէջ, որոնց արտահանութիւնն ալ տրուած է հատուորին վերջը, 27 լուսատիպ էջերով: Երեւանի Մատենադարանին տնօրէն Լեւոն Խաչիկեան՝ Պր. Կիւլպէնկեանի ուշա-

դրութիւնը հրաւիրած է այս վաւերաթուղթերուն վրայ:

Վաւերաթուղթերը ուղղակի են Ծրեղերիկ Գաղիմիր՝ Լիվոնի, Կուրլանդի եւ Սէմկալէնի դուքսին, գրուած Ֆիլիպ Դէ Զաղլիէ, Նոր Զուլայեցի հայ վաճառականէ մը՝ որ 1669ին արդէն Փարիզ կը գտնուէր: Ան գիտէր հայերէն, պարսկերէն եւ թրքերէն: Կը կոչուէր Սանի կամ Սաղլի: Կը ճամբորդէ Ամստերդամ, Մոսկուա (Իբր Աղա կամ Խոջայ ֆիլիպպոս), Լեհաստան: Կ'անցնի Թուրքիա, ուր կը մահապառնայ Սիմի աղանդով, կ'անցնի Պարսկաստան, հոն ալ շիա դաւանանքին կը յարի Իմամ Ղուլի-Պէկ անունով: Բախտախդեր Ֆիլիպ Դէ Զաղլի վերջապէս կը գլխատուի 2 Օգոստոս, 1707ին:

Երեք վաւերաթուղթերը որ Կիւլպէնկեան կը հրատարակէ առեւտրական պայմանագրութիւններ են, որ կ'առաջարկուին Ֆիլիպ Դէ Զաղլիէ առ դուքսն Ծրեղերիկ Գաղիմիր, եւ 5, 6, եւ 8 Սեպտեմբեր 1696 թուականները կը կըրնեն: Սակայն յայտնի չէ թէ ի՞նչ առեւտրական կամ վաճառականական հայ կաղմակերպութիւն կը ներկայացնէ Զաղլի: Հաւանաբար ինքնազուրկ:

Շահեկան աշխատութիւն մըն է, որ մեզի կու տայ Ռուբէր Կիւլպէնկեան, այլապէս զերթէ անմատչելի վաւերաթուղթեր մեզի մատչելի ընելով, որուն համար երախտապարտ ենք:

* * *

ԵՐԵՄԻԱ ՔԵՕՄԻԻՐՃԵԱՆ: Գրեց Յամիկ Ս. Սահակեան: Փոքր ութածալ, քրդապագմ, էջ 178, Երեւան, 1964:

Ասիկա այն հատորներէն է՝ որ ինծի կարելի չեղաւ ժամանակին ձեռք բերել: 1972ին Երեւան այցելութեանս՝ հեղինակը ազնուօրէն օրինակ մը նուիրեց: Սահակեանի այս փոքր, այլ չահեկան աշխատութիւնը, թէեւ քիչ մը ուշ, սակայն կարեւոր կը սեպենք ներկայացնել զբախտականով մը:

Սահակեան կը գրէ. «Ներկայ աշխատութեամբ մենք ջանացել ենք ի մի հաւաքել Քէօմիւրճեանի կեանքի ու գործունէութեան մասին յայտնի բոլոր րանասիրական տուեալները, տալ նրա հասարակական-քաղաքական հայեացքներէ Էվոլյուցիա, արժէքաւորել նրա ստեղծագործութիւնն առհասարակ եւ զրական ժամանակութիւնը մասնաւորապէս: Այսինքն՝ փորձ ենք արել ցոյց տալ նրա, որպէս գրող-բանաստեղծի, տեղն ու դերը հայ զրականութեան պատմութեան մէջ» (էջ 6-7):

Սահակեան նախ կու տայ Երեմիա Քէօմիւրճեանի «Կեանքը եւ գործունէութիւնը»: Երեմիա Քէօմիւրճեանի մասին կ'ըսէ. «Նրա ակնեցի նախահայրեր» (էջ 9), որ սակայն ճիշտ չէ, Երեմիա ինք իր հօր մասին կը գրէ.

«Սեռից տեսակից սա ի մեծ դարմից յաղնուականից. Նախ յԱրեւելից, ի պապանց տոհմից դան յԱրեւմտիս,

ի Դարանաղիս բնակեալք ի շինիս անուամբ Խօճայից

Անդ յորդուց յորդիս դարմ եւ զաւակից ըստ ժամանակից...» եւն.:

Հ. Ն. Ակինեան նկատի ունենալով Երեմիայի այս տաղը՝ ճշգրտօրէն կը գրէ. «Քէօմիւրճեան ընտանիքի իսկական հայրենիքն էր Դարանաղեաց Ապուլտայ գիւղը» (Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան, 1933, Վիեննա, էջ 14 եւ 15): Իսկ Յայմաւուրդի մը յիշատակարանին մէջ 1640ին կը յիշատակագրուի «գլխախալ երկրէն ի գեղջ Ապուլտայ գոէր Մարտիրոս քահանայն», որ Երեմիայի հայրն էր (ձանիկեան, «Հնութիւնք Ակնայ», էջ 97-98): Այդպէս հասկցած է նաեւ Հ. Ն. Ակինեան (անդ, էջ 15): Ապուլտայ գիւղ ծանօթ չէ այժմ Դարանաղեաց կամ Կամախի շրջանին մէջ: Յետոյ Երեմիայի «շինիս անուամբ Խօճայից» ի՞նչ կը նշանակէ, խօճաներու (երեւելի վաճառականներու) չէն (գիւղ) թէ՞ իրապէս Խօճայ անուամբ գիւղ: Որքան որ գիտեմ՝

այդ անուամբ ալ գիւղ չկայ այդ շրջանին մէջ:

Սահակեան Երեմիայի տրուած «չէլէպի» կոչումը կը բացատրէ. «Մեր կարծիքով Երեմիային այս մականը ժառանգաբար հասել է նրա մեծանուն խնամակալից՝ Աբրահամ (Ապրո) Չէլէպուց» (էջ 9 ծանօթութիւն): Չէլէպի տիտղոսը, որ Աբրահամ (Ապրո)ի տղան է, փոխանցիկ չէ: Երեմիայի չէլէպի տիտղոսը առ ի յարգանս իրեն տրուած է իր ժամանակակից ծանօթներէն եւ պաշտօնական չէր: Չէլէպի տիտղոսն ալ «աղա», «էֆէնտի», «պէյ» եւ նոյնիսկ «փաշա», կը տրուէր ոչ պաշտօնական հանգամանքով, այլ իբր յարգանքի արտայայտութիւն:

Հեղինակը ի մէջ այլոց ունի Յակոբ կաթողիկոս Զուլայեցիի մասին կարծիքներ, որոնց համար դժբախտաբար ոչ մէկ հիմք կայ: Էջ 21 ծանօթութիւն. «(Յակոբ) Զուլայեցիի փաշայում էր քրիստոնեայ Եւրոպայի օգնութեամբ օտար լծից հայութիւնն ազատագրելու սին պատրանքը: Սահակեան նման բան մը չի կրնար ապացուցանել: Դարձեալ կը գրէ. «(Քէօմիւրճեան) դառնում է Յակոբ Զուլայեցու կողմնակիցն ու գործակիցը... իր ազգային-ազատագրական ծրագիրը իրագործելու ուղղութեամբ» (էջ 35): Ո՞րն է այդ երանելի ծրագիրը, որուն իբր թէ գործակցած է Երեմիա կամ ծրագրած է Զուլայեցի: Ի՞նչ ապացոյց կայ ըր 1679 թուականին, Զուլայեցիի գալիս է Կ. Պոլիս, այնտեղից Հոռոմ մեկնելու եւ Պապին հպատակութիւն յայտնելու նպատակով (նա յոյս ունէր դրանով չահել արեւմտեան տէրութիւնների համակրանքն ու օգնութիւնը), Քէօմիւրճեան նրան խորհուրդ է տալի Հոռոմ մեկնելուց առաջ, հանդիպում ունենալ (Եղիազար) Այնթափցու հետ» (էջ 35 ծանօթ.): Այս ամբողջ հատուածը իր աղբիւրովն իսկ խեղճուկաբար երեւակայութեան արդիւնք է առանց դոյզն ինչ ապացոյցի շարահիսուած, որուն զոհ եղեր է նաեւ Սահակեան:

Սահակեան, էջ 40, կը նշէ որ Քէօ-

միւրճեան 1695ին մահացել է: Աղբիւրը չի նշանակէր, սակայն թուականը ճիշտ է: Էջ 41ով կը սկսի Երեմիայի «Ստեղծագործութիւնը»: Սահակեանի ծանօթ է Յով. Տերզեցիի «Պատ. Փարէզ մանկանն եւ Վիեննաու...» Երեմիայէ կատարուած թուրքերէն թարգմանութիւնը, սակայն ծանօթ չէ Քէօմիւրճեանի հայերէն փոփոխակը, որ Երեմիայի գրչէն է եւ իմ հաւաքմանս մէջ՝ կը կրէ թիւ 44: Թուրքերէն թարգմանութիւնն ալ կատարուած է կրճատուծներով, անոնց՝ որոնք կարեւոր նկատուած են Քէօմիւրճեանի:

Սահակեան կ'աւարտէ այս մասը, էջ 126, որմէ վերջ կու դալ «Յաւելուածը, ուր Երեմիայի քանի մը տաղերը կը յիշուին, ինչպէս նաեւ էջ 164ով «Ծանօթութիւններ» յաւելուածին մէջ հրատարակուածներուն մասին կը խօսի: Էջ 187ի վրայ կը գտնենք «Երեմիայ Չէլէպի Քէօմիւրճեանի Մատենագրութիւնը»: Սահակեանի անծանօթ մնացած է պատմական եւ արդէն վաղուց ծանօթ ու հրատարակուած «Կոնդակ յիշատակի նորոգման Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյն Հայոց ի ֆիլիպպուլոյիս» (իննմէ հրատարակուած 1927-1929): Դարձեալ «Պատմութիւն Պարիզու եւ Վիենայի» Քէօմիւրճեանի փոփոխակը հայերէն օրինամիւրճեանի փոփոխակը թիւ 44 ձեռագիրը): Կը (իմ հաւաքմանս թիւ 44 ձեռագիրը):

Երեւել նաեւ որ ինծի ծանօթ ձեռագրական միակ արտագրութիւնը Նարեկ մըն է որ Երեմիա Քէօմիւրճեան կատարած է 1692ին, որ այժմ մաս կը կազմէ հաւաքմանս:

Մեր հրատարակած Նիւթեր Քէօմիւրճեանի մասին՝ անծանօթ մնացած են Սահակեանի, քանի որ անոնք երեւցած են «Քաղաքավէպի» 1906 եւ 1907 թուականներուն:

Կը փակենք հատորիկը: Չայն գնահատելով հանդերձ՝ մենք հոն դժբախտաբար նորութիւն չենք գտներ Երեմիա Քէօմիւրճեանի կենսագրութեան, ինչպէս նաեւ անոր հեղինակութեանց մասին: Ինչ որ Սահակեան հրատարակած է այս հատորիկին յաւելուածին մէջ՝ արդէն հրատարակուած էին:

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՆԱՄԱԿԱՆԻ,
գիրք 2, արակ Ա: Կազմեց եւ ծանոթ-
բագրեց տիկին Գոհար Ազնաւորեան:
Ութածալ, լաթակազմ, 512 էջ, երե-
ւան, 1972:

Հատորին հրատարակութիւնը բաւա-
րան ուշադրութեան արժանացաւ Սփիւռ-
քի մէջ: 300 նամակ հրատարակուած է
այս հատորին մէջ մեր ծանօթ գրողնե-
րէն: Ինչ ալ ըլլան այդ նամակները՝
անտարակոյս կենսական են զանոնք դը-
րողներու հոգեկան եւ իմացական վիճա-
կին մասին: Գառնիկ Ստեփանեան զնա-
հատելի «Առաջաբան»ով մը լաւ կը բա-
ցատրէ նամակներուն արժէքը: Նման

գործ մը, ինչպէս որ է այս հատորը,
ընական է որ ունենայ ինչ ինչ ծանօթա-
գրական պակասներ եւ վրիպումներ՝ ու-
րոնք երբեք գործին արժէքը չեն նուա-
զեցներ: Երկու կարեւոր պակասութիւն
կը դնեմ. նախ նամակներուն ուղղա-
գրութեան խորհրդային հայերէնի վե-
րածուած ըլլալը, որ բոլորովին անտե-
ղի է: Երկրորդ՝ նամակներուն մէկ մա-
սին հրատարակուելը «մասնակի կրճա-
տումով» կամ «կրճատումով»: Զարմա-
նալի է որ զրեթէ 50 եւ աւելի տարե-
ներու հնութեամբ այդ նամակներուն
մէջ գտնուի որեւէ բան՝ որ կարիք ու-
նենայ զբաղնութեան ենթարկուելու...:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՅԱԾ ԵՆՔ

ԱՂՈՆՑ ՄՈՒՇԵՂ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԻ. -
Պետական սլանաւորման դարգացումը
Սովետական Հայաստանում: Երեւան,
հրատ. «Հայաստան», 1972, էջ 136:
ԱՂՈՆՑ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ. - Հայաստանի
Պատմութիւն: Ակունքները Ժ-Ձ. դդ.
մ. թ. ա. Հայերի ծագումը: Երեւան,
հրատ. «Հայաստան», 1972, էջ 430:
ԱՄՈՒՐԵԱՆ ԱՆԴՐԵԱՍ. - Յեղափոխա-
կան Եփրեմի ողբականը: Թեհրան,
տպ. Ալիք, 1972, էջ 364:
ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱՋ. - Չորս տարի Քիւր-
տիստանի լեռներուն մէջ: Անթիլիաս,
1972, էջ 512:
ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ ՅՈՎՀԱՆԷՍ ՄՆԱՑԱ-
ԿԱՆԵԱՆ. - Մեր հզօր միութիւնը: Ե-
րեւան, հրատ. «Հայաստան», 1972, էջ
271:
ԲՈԿԱԶՁՈՅ ՋՈՎԱՆԻ. - Դեկամերոն:
Երեւան, հրատ. «Հայաստան», 1972,
էջ 938:
ԳԱՐՍՄԱՆԵԱՆ ԱՆԴՐԵԱՍ. - Տարագրե-
հալի մը յուշերը: Պուշնոս Այրէս,
1972, էջ 151:
ԳԵՐԳԵԱՆ ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԻՍԱՀԱԿԻ. -
Ժան Մեւլէի մատերիալիզմը: Երեւան,
հրատ. Երեւանի Պետ. Համալս. 1972,
էջ 244:

ԳԵՐԳԵԱՆ ՍՕՍ ՎԱՀԱՆԻ. - Սովետա-
կան քաղաքացիական դատավարու-
թիւն: Երեւան, հրատ. «Հայաստան»,
1972, էջ 403:
ԳՐԻԳՈՐ ՏՂԱՅ. - Բանաստեղծութիւն-
ներ եւ Պոէմներ: Աշխատասիրու-
թեամբ Ա. Շ. Մնացականեանի: Ե-
րեւան, հրատ. ՀՍՍՀ ԳԱ, 1972, էջ 452:
ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԱՆՈՒՇ. - Կարօտ Հայրե-
նի: Պոսթոն, տպ. Հայրենիք, 1972,
էջ 305:
ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ԺԻՐԱՅՐ. - Իմ սրտի դիր-
քը: Թեհրան, տպ. Անի, 1972, էջ 47:
ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՄԻՀՐԱՆ ԱԻԵՏԻՍԻ. -
Քաղաքատնտեսութեան հարցերը Ստե-
փան Շահումեանի աշխատութիւննե-
րում: Երեւան, հրատ. ՀՍՍՀ ԳԱ,
1972, էջ 203:
ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԱՆԱՍԻ. -
Սոցիալիստական իրաւունքի բովան-
դակութեան ու հին ձևի յարաբերակ-
ցութիւնը: Երեւան, հրատ. ՀՍՍՀ ԳԱ,
1972, էջ 192:
ԵԱՓՈՒՃԵԱՆ ԱԻԵՏԻՍ. - Հայաստանի
Հանրապետութեան քաղաքական, զին-
ուորական, տնտեսական, ընկերային
կացութիւնը: Գահիրէ, հրատ. «Արեւ»
թերթ, 1972, էջ 463:
ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ ՏՈՔԹ. ՆՈՒԱՐԴ. - Հե-
տաբերական մանրակերպեր: Իսթան-
պուլ, տպ. Յակոբ Արէլեան, 1972, էջ
64:
ԶԱՀՐԱՏ (ԶԱՐԵՀ ԵԱՍԷԼՁԵԱՆ). -
Բարի երկիրք: Իսթանպուլ, տպ. Օյա,
1972, էջ 112:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺՆԵԳԻՆ

Խալիլի համար 8000 Լիբ
Արտասահմանի համար 15.00 տոլար
Մէկ քիւլ՝ 2300 Լիբ = 4.00 տոլար

Prix de l'abonnement annuel

Pour l'Italie: 8000 Lires
Pour l'Etranger: 15.00 Dollars
Le N°: 2300 L. = 4.00 Dollars

Direzione - Amministrazione - Abbonamenti - Isola di San Lazzaro -
30100 Venezia (Italia) - Tel. 60-104 - Autorizzazione Tribunale di Venezia,
14 genn. 1954, N. 153 del Registro. - Proprietario: Congr. Mechitarista
di Venezia. - Direttore responsabile: P. MESROBIO Dr. GIANASCIAN.
Tipografia Armena di S. Lazzaro in Venezia.

